TURSUNOV Eldor Sheraliyevich
Qarshi ixtisoslashtirilgan san'at
maktabi oliy toifali o'qituvchisi

AKTYORLIK MAHORATI FANINI IXTISOSLASHTIRILGAN SAN'AT MAKTABLARIDA O'QITISH METODIKASI

For citation (iqtibos keltirish uchun, для цитирования): TURSUNOV E. Aktyorlik mahorati fanini ixtisoslashtirilgan san'at maktablarida o'qitish metodikasi // Madaniyat ta'limi – Культурное образование – Cultural Education. № 2 (2026) B. 87.

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada ixtisoslashtirilgan san'at maktablarida aktyorlik mahorati fanini o'qitishning nazariy-metodik asoslari, uning pedagogik xususiyatlari va amaliy jihatlari tahlil qilingan. Muallif aktyorlik mahoratini shakllantirishning nazariy, amaliy, psixologik va ijodiy komponentlarini yoritib, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni o'quv jarayoniga tatbiq etish yo'llarini ko'rib chiqadi. Tadqiqotda o'quvchi-yoshlarda sahna madaniyati, ijodiy tafakkur va hissiy-intellektual kompetensiyalarni rivojlantirishga qaratilgan metodik tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: *aktyorlik mahorati, ixtisoslashtirilgan san'at maktabi, pedagogik metodika, sahna madaniyati, ijodiy tafakkur, psixologik yondashuv, o'quv-tarbiya jarayoni, teatr pedagogikasi.*

ТУРСУНОВ Элдор Шералиевич
Преподаватель высшей категории
Каршинской специализированной школы искусств

МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ ПРЕДМЕТА «АКТЁРСКОЕ МАСТЕРСТВО» В СПЕЦИАЛИЗИРОВАННЫХ ШКОЛАХ ИСКУССТВ

АННОТАЦИЯ

В данной статье анализируются теоретико-методические основы преподавания дисциплины «Актёрское мастерство» в специализированных школах искусств, её педагогические особенности и практические аспекты. Автор раскрывает теоретический, практический, психологический и творческий компоненты формирования актёрского мастерства, рассматривает пути внедрения современных педагогических технологий в учебный процесс. В исследовании разработаны методические рекомендации, направленные на развитие сценической культуры, творческого мышления и эмоционально-интеллектуальных компетенций учащихся.

Ключевые слова: *актёрское мастерство, специализированная школа искусств, педагогическая методика, сценическая культура, творческое*

мышление, психологический подход, учебно-воспитательный процесс, театральная педагогика.

TURSUNOV Eldor Sheraliyevich
Senior Teacher (Highest Qualification Category)
Karshi Specialized School of Arts

METHODOLOGY OF TEACHING THE SUBJECT "ACTING SKILLS" IN SPECIALIZED SCHOOLS OF ARTS

ANNOTATION

This article analyzes the theoretical and methodological foundations of teaching the discipline of acting skills in specialized art schools, its pedagogical features and practical aspects. The author reveals the theoretical, practical, psychological and creative components of developing acting skills and examines ways of integrating modern pedagogical technologies into the educational process. The study offers methodological recommendations aimed at developing students' stage culture, creative thinking and emotional-intellectual competencies.

Keywords: *acting skills, specialized art school, pedagogical methodology, stage culture, creative thinking, psychological approach, educational process, theatre pedagogy.*

Aktyorlik mahorati san'at sohasining eng muhim va dolzarb yo'nalishlaridan biri bo'lib, u nafaqat sahnada ijro etiladigan obrazlarni yaratish jarayonini, balki insonning ichki dunyosini chuqur anglash va turli ijtimoiy-madaniy kontekstlarda o'zini to'g'ri ifoda eta olish qobiliyatini ham o'z ichiga oladi. Bugungi kunda O'zbekistonda san'at ta'limi tizimini isloh qilish, yosh avlodni estetik va ijodiy jihatdan yetuk qilib tarbiyalash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan. Xususan, ixtisoslashtirilgan san'at maktablarida aktyorlik mahoratini o'qitish metodikasini takomillashtirish, uni zamonaviy pedagogik-psixologik yondashuvlar asosida qayta ishlab chiqish dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Aktyorlik mahoratini o'qitish nafaqat texnik ko'nikmalarni shakllantirish, balki o'quvchining ijodiy, ruhiy va hissiy tajribalarini boyitishga ham xizmat qiladi. Shu boisdan san'at maktablarida ushbu fanni o'qitish metodikasini ilmiy asoslash, uning samaradorligini oshiruvchi pedagogik shart-sharoitlarni aniqlash muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Mazkur maqolaning maqsadi — ixtisoslashtirilgan san'at maktablarida aktyorlik mahorati fanini o'qitishning nazariy-metodik asoslarini tahlil qilish, uning o'ziga xos xususiyatlarini ochib berish va amaliyotga tatbiq etilishi mumkin bo'lgan metodik tavsiyalarni ishlab chiqishdan iborat.

Aktyorlik pedagogikasi masalalari jahon va mahalliy san'atshunoslik hamda pedagogika fanida uzoq yillar davomida tadqiq etib kelinmoqda. K.S.Stanislavskiyning sahna san'ati nazariyasiga bag'ishlangan asarlari aktyorning ichki texnikasi, hissiy xotira va "jismoniy harakatlar" metodi haqidagi ta'limoti hozirgacha teatr pedagogikasining nazariy poydevori bo'lib xizmat qilmoqda. Shuningdek, M.Chexov, Ye.Vaxtangov kabi rus teatr maktabi vakillarining ijodiy metodlari, o'zbek teatrshunoslari va pedagoglarining milliy sahna san'ati an'analariga oid tadqiqotlari ushbu sohaning nazariy bazasini kengaytirishga xizmat qildi.

O'zbek pedagogika fanida san'at ta'limi metodikasi, xususan, aktyorlik mahoratini o'qitish masalalari respublika oliy o'quv yurtlari va ixtisoslashtirilgan san'at maktablari amaliyotida to'plangan tajriba asosida rivojlanib bormoqda. Shunga qaramay, ixtisoslashtirilgan san'at maktablarining o'ziga xos yosh xususiyatlari, moddiy-texnik imkoniyatlari va o'quv rejasi doirasida aktyorlik mahoratini o'qitishning kompleks metodikasi yetarlicha ishlab chiqilmaganligi mazkur tadqiqotning dolzarbligini belgilaydi.

Tadqiqot jarayonida ilmiy-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish, kuzatish, umumlashtirish va qiyosiy-tavsifiy tahlil metodlaridan foydalanildi. Shuningdek, muallifning Qarshi ixtisoslashtirilgan san'at maktabida ko'p yillik pedagogik faoliyati davomida to'plagan amaliy tajribasi, dars ishlanmalari va o'quvchilar ijodiy faoliyatini kuzatish natijalari tadqiqotning empirik asosini tashkil etdi. Olingan ma'lumotlar tizimlashtirilib, aktyorlik mahoratini o'qitishning asosiy metodik yo'nalishlari va bosqichlari aniqlandi.

Ixtisoslashtirilgan san'at maktablarida aktyorlik mahorati fanini o'qitishning o'ziga xos jihatlari mavjud. Bunday maktablarda o'quv jarayoni nafaqat texnik va amaliy bilimlar berish, balki o'quvchilarda estetik tafakkur, ijodiy va hissiy jihatlarni rivojlantirishni ham nazarda tutadi. Aktyorlik san'atini o'qitishning maqsadi shundaki, o'quvchilar sahnada o'zlarini erkin ifoda eta olishlari, turli obrazlarni ishonarli yaratishlari, o'z hissiy holatlarini nazorat qilish va ularni sahnada mohirona namoyon etishni o'rganishlari lozim.

Aktyorlik san'ati nafaqat muayyan rollarni ijro etish, balki inson ruhining tub qatlamlarini chuqur anglash va boshqalar bilan samarali muloqot o'rnatish san'atidir. Shu sababli ixtisoslashtirilgan san'at maktablarida bu sohani o'qitish nozik va ko'p qirrali pedagogik jarayon hisoblanadi hamda o'qituvchidan yuksak kasbiy mahorat, individual yondashuv va sabr-toqat talab etadi.

Aktyorlik mahoratini o'qitishning metodik yo'nalishlari.

1. Nazariy asoslar

Aktyorlik mahoratini o'qitish metodikasida nazariy bilimlarning o'rni katta. O'quvchilarga aktyorlik san'atining tarixini, asosiy tamoyillarini, turli teatr

maktablari va uslublarini o‘rgatish orqali ularning estetik tasavvurlari kengayadi. Aktyorlikning psixologik va fiziologik asoslarini tushuntirish ham muhim ahamiyatga ega. O‘quvchilarga aktyorlik san’ati nafaqat muayyan obrazni ifodalash, balki o‘z tanasi va hissiy holatini boshqarish, ichki dunyosini ochish imkonini beruvchi vosita ekanligini anglatish zarur.

2. Amaliy mashg‘ulotlar

Aktyorlik mahoratiga erishishda amaliy mashg‘ulotlar hal qiluvchi ahamiyatga ega. Bunday mashg‘ulotlar orqali o‘quvchilar tana tili, mimika va jismoniy ifoda vositalaridan foydalanish ko‘nikmalarini rivojlantiradilar. Repetitsiyalar, sahnaviy rollarni ijro etish va dialoglarni o‘rganish jarayonida o‘quvchilar real hayotiy vaziyatlarga oid fikr va his-tuyg‘ularni ifodalashni o‘rganadilar. Bundan tashqari, o‘quvchilarga improvizatsiya qilish va ijodiy erkinlikni his etish imkoniyatini berish ham muhim, chunki bu holatlar aktyorlik mahoratini yanada boyitadi va ularning sahnaviy jasoratini oshiradi.

3. Psixologik yondashuv

Aktyorlik faoliyatida psixologik yondashuv alohida ahamiyat kasb etadi. Aktyorning ichki ruhiy holati uning sahnadagi chiqishiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Shu sababli o‘qituvchilar o‘quvchilarni o‘z his-tuyg‘ularini boshqarish va shaxsiy hayotiy tajribalarini sahnada ishonchli aks ettirishga o‘rgatishlari lozim. Bu jarayonda aktyorlik psixologiyasini o‘rganish, turli hissiy holatlarni sahnada to‘g‘ri ifodalash hamda hamkasblar bilan samarali o‘zaro aloqa o‘rnatish kabi jihatlar o‘qitishning ajralmas qismiga aylanadi.

4. Ijodiy yondashuv

Aktyorlik san’ati nafaqat texnik ko‘nikmalarni, balki ijodiy tafakkurni ham talab qiladi. Ixtisoslashtirilgan san’at maktablarida o‘quv jarayonida ijodiy yondashuvni rivojlantirish alohida o‘rin tutadi. O‘quvchilar sahnada o‘z obrazlarini yaratishda, mavjud matnni ijodiy qayta ishlashda yoxud yangi rollarni shakllantirishda o‘z ijodiy salohiyatlarini to‘liq namoyon etishlari kerak. Shu bois o‘qitish jarayonida improvizatsiya, mustaqil rol ustida ishlash va ijodiy eksperimentlar o‘tkazish imkoniyatlari muntazam ravishda taqdim etilishi zarur.

5. Kreativ mashqlar va o‘yinlar

Aktyorlikning texnik jihatlarini o‘zlashtirishda turli xil kreativ mashqlar va pedagogik o‘yinlar muhim ahamiyat kasb etadi. Bunday mashqlar o‘quvchilarni ichki qisinishdan xalos etib, erkin va tabiiy bo‘lishga undaydi. O‘quvchilar o‘rtasida o‘zaro ishonch muhitini shakllantirish, hamkorlikda ishlash ko‘nikmalarini rivojlantirish va rollarga tez kirish qobiliyatini oshirishda bunday o‘yinlar amaliyotda yuqori samara beradi.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni tatbiq etish. Bugungi kunda aktyorlik mahoratini o‘qitish jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni, jumladan,

loyihaviy ta'lim, interfaol metodlar, multimedia vositalari va sahna-texnik jihozlardan foydalanishni integratsiyalash muhim ahamiyat kasb etmoqda. Video yozuvlar orqali o‘z ijrosini tahlil qilish, hamkorlikdagi loyihalar ustida ishlash, shuningdek, turli teatr janrlari va uslublari bilan tanishtiruvchi mahorat darslari (master-klass) tashkil etish o‘quvchilarning kasbiy kompetensiyalarini kengaytirishga xizmat qiladi. Individual yondashuv asosida har bir o‘quvchining ijodiy salohiyatini hisobga olgan holda tuzilgan ish rejasi ta'lim samaradorligini yanada oshiradi.

Shuningdek, o‘quv jarayonida baholash mezonlarining aniq va shaffof bo‘lishi, o‘quvchi yutuqlarini muntazam kuzatib borish, sahna asarlari va ko‘rik-tanlovlarda faol ishtirok etishni raqbatlantirish kabi omillar ham metodikaning ajralmas tarkibiy qismi sifatida qaralishi lozim. Bunday kompleks yondashuv o‘quvchilarda nafaqat kasbiy ko‘nikmalarni, balki mustaqil ijodiy fikrlash va mas'uliyat hissini ham tarbiyalaydi.

Xulosa qilib aytganda, aktyorlik mahoratini o‘qitish metodikasining muvaffaqiyati, asosan, pedagogning o‘quvchilarni nafaqat texnik jihatlarda, balki ularning ichki dunyosini o‘rganish va ijodiy tafakkurini rivojlantirishga qaratilgan yondashuviga bog‘liqdir. Ixtisoslashtirilgan san'at maktablarida bu jarayon har tomonlama kompleks va jiddiy pedagogik yondashuvni talab qiladi. Aktyorlik mahoratini o‘qitishda nazariy bilimlar bilan bir qatorda amaliy mashg‘ulotlar, psixologik va ijodiy yondashuvlar ham o‘z munosib o‘rnini topishi zarur.

Ushbu metodikani yanada takomillashtirish o‘quvchilarning yuqori sahnaviy mahoratga erishishiga, ularda mustaqil ijodiy tafakkur va estetik didni shakllantirishga xizmat qiladi. Bu esa, o‘z navbatida, milliy san'atimizning kelajakda yanada rivojlanishiga hamda yangi avlod iqtidorli aktyorlarning yetishib chiqishiga munosib zamin yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Stanislavskiy K.S. Aktyorning o‘z ustida ishlashi. — Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot, 1980.

2. Zaxava B.Ye. Mahorat va uslub. — Moskva: Iskusstvo, 1970.

3. Yo‘ldoshev J.G‘., Usmonov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. — Toshkent: O‘qituvchi, 2017.

4. Karimov N.A. Teatr pedagogikasi. — Toshkent: Fan, 2015.

5. Chexov M.A. Aktyorlik texnikasi haqida. — Moskva: Iskusstvo, 1946.

6. San'at va madaniyat: nazariya va amaliyot. Ilmiy-metodik to‘plam. — Toshkent: Yangi asr avlodi, 2021.